

WERFBEGELEIDING HARELBEKE

Voorafgaand archeologisch onderzoek 'De Mol'

Stasegemsesteenweg 23

8530 Harelbeke

Lieselot Vandorpe, Caroline Ryssaert,

Bernard Van Couwenberghe

COLOFON

Opdracht:

Werfbegeleiding Harelbeke
'De Mol'
Stasegemsesteenweg
8530 Harelbeke

Opdrachtgever:

Stad Harelbeke

Opdrachthouder:

Antea Belgium nv
Posthofbrug 10
2600 Antwerpen

T : +32(0)3 221 55 00
F : +32 (0)3 221 55 01
www.anteagroup.be
BTW: BE 414.321.939
RPR Antwerpen 0414.321.939
IBAN: BE81 4062 0904 6124
BIC: KREDBEBB

Antea Group is gecertificeerd volgens ISO9001

Identificatienummer:

221670/lvd

Datum:

12 september 2011

status / revisie:

conceptrapport

Vrijgave:

Caroline Ryssaert, Account Manager

Controle:

Caroline Ryssaert, senior adviseur

Projectmedewerkers:

Bernard Van Couwenberghe, Projectleider
Lieselot Vanderpe, archeoloog

© Antea Belgium nv 2011

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van Antea Group mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

INHOUD

DEEL 1	INLEIDING	3
1	ALGEMENE INLEIDING	4
2	SITUERING.....	5
3	DOEL, JURIDISCH KADER EN METHODOLOGIE VAN DE STUDIE	7
3.1	DOEL VAN HET ONDERZOEK.....	7
3.2	JURIDISCH KADER	7
3.3	METHODOLOGIE VAN DE STUDIE	7
DEEL 2	SITUERING	9
4	GEOGRAFISCHE LIGGING EN RELIËF	10
5	GEOLOGIE EN BODEM.....	11
6	ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE CONTEXT.....	13
6.1	ARCHEOLOGISCHE CONTEXT	13
6.2	HISTORISCHE CONTEXT	14
6.2.1	ALGEMEEN	14
6.2.2	ONDERZOEKSGBIED 'DE MOL'	15
6.3	HISTORISCHE KAARTEN	16
6.3.1	FERRARISKAART.....	16
6.3.2	ATLAS DER BUURTWEGEN	17
DEEL 3	WERFBEGELEIDING.....	19
7	METHODE EN VERLOOP VAN DE WERFBEGELEIDING.....	20
8	BODEMOPBOUW	22
8.1	TYPE 1: BODEMPROFIEL AP1 – 0 – AP2 – E – B – C	22
8.2	TYPE 2: BODEMPROFIEL AP – 0 – C.....	23
8.3	OVERZICHT EN SYNTHESE VAN DE VERSCHILLENDE PROFIELEN.....	25
9	ARCHEOLOGISCHE SPOREN	26
9.1	VLAKDEKKENDE OPGRAVING.....	26
9.2	BOORONDERZOEK	27
9.3	REFERENTIEPUTTEN	27
10	SYNTHESE: INTERPRETATIE VAN DE DATA	28
DEEL 4	EVALUATIE EN ADVIES.....	29
BIBLIOGRAFIE		30
BIJLAGEN	32	
	Bijlage 1	Boorlijst
	Bijlage 2	Vondstenlijst
	Bijlage 3	Sporenlijst
	Bijlage 4	Plannen

Archeologische opgraving (werfbegeleiding)

Vergunningsnummer: 2001/215

Aanvrager: Bernard Van Couwenberghe

Naam site: Harelbeke, Stasegemsesteenweg

DEEL 1 INLEIDING

1 Algemene Inleiding

In opdracht van Stad Harelbeke heeft AnteaGroup een archeologische werfbegeleiding uitgevoerd. Dit onderzoek gebeurt voorafgaand aan de realisatie van een beperkte mobilhomeparking genaamd: “De Mol”. Deze ontwikkeling gaat gepaard met graafwerken, wat de vernieling van het aanwezig archeologisch erfgoed kan impliceren.

In het kader van het ‘archeologiedecreet’ (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd zullen worden.

De werfbegeleiding is uitgevoerd van dinsdag 28 mei 2011 tot en met vrijdag 1 juni 2011. Het onderzoek en de daarop volgende verwerking en rapportage zijn uitgevoerd door archeoloog Bernard Van Couwenberghe (Antea Group nv) als projectleider en archeologe Lieselot Vandorpe (Antea Group nv). Topograaf Jonas Van Hooreweghe (Meetburo) stond in voor het opmeten van het terrein, de boorpunten alsook de profielen en de referentieputten. Grondwerken Declercq bvba leverde de kraan, bediend door Davy Declercq. De administratieve begeleiding gebeurde door de Vlaamse Overheid, Onroerend Erfgoed (Sam De Decker). Dr. Wim De Clercq (Ugent) stond in voor de wetenschappelijke begeleiding, onder andere: het identificeren van het op het terrein aangetroffen aardewerk.

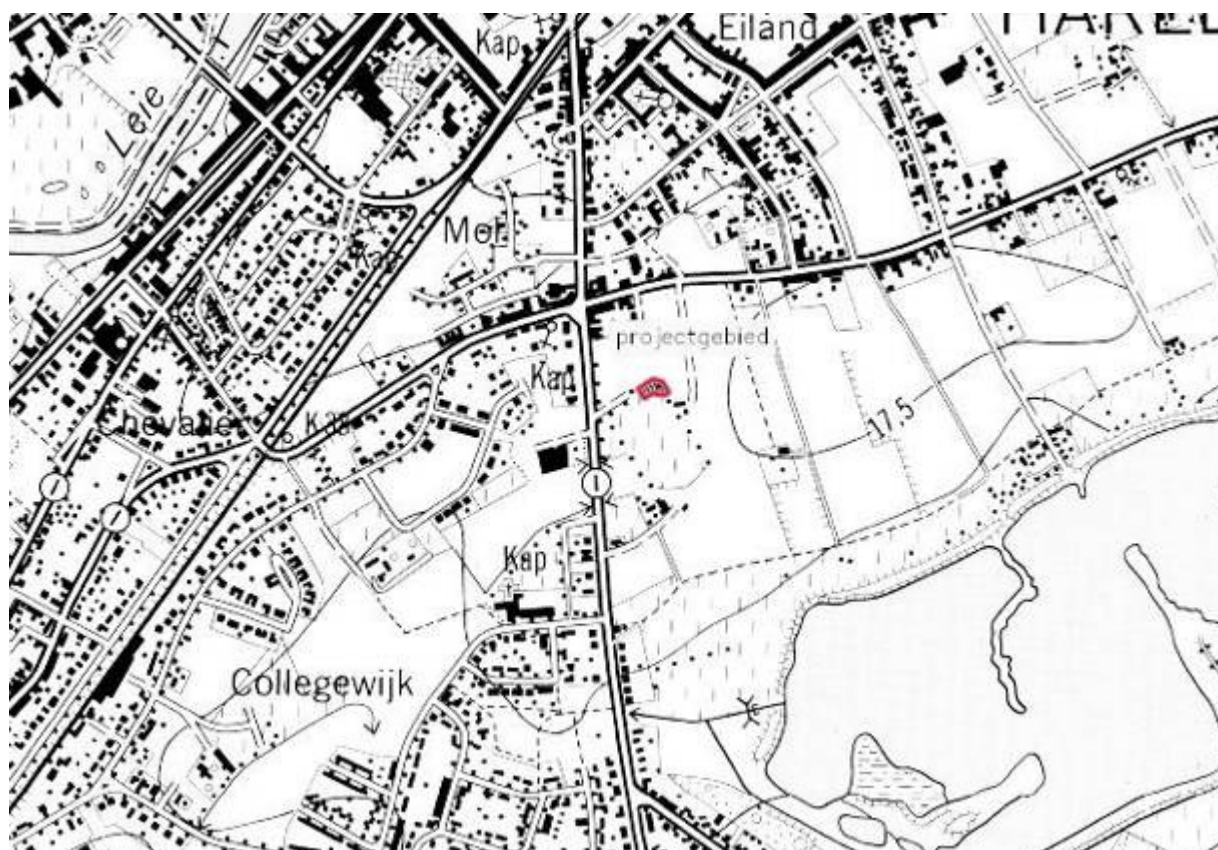
2 Situering

Harelbeke is een stad in zuidelijk West-Vlaanderen waarvan de bebouwing aansluit op de verstedelijkte kern van de stad Kortrijk. De stad is grotendeels gelegen op de rechteroever van de Leie. Ten zuiden van het centrum bevindt zich het kanaal Bossuit-Kortrijk. De gemeente Harelbeke telt drie deelgemeenten: Bavikhove, Hulste en Harelbeke. Het gehucht Stasegem, dat deel uitmaakt van de deelgemeente Harelbeke, wordt van het centrum gescheiden door het industrieterrein Harelbeke-Stasegem en het natuurgebied De Gavers. De deelgemeenten Bavikhove en Hulste liggen noordwaarts, op de linkeroever van de Leie. Mede doordat de gemeenten zich in de Leievallei bevinden, is het reliëf in Harelbeke niet erg uitgesproken. De hoogste punten situeren zich ter hoogte van de linkeroever (in het noorden van de gemeente). De maximale hoogte bevindt zich op ongeveer 40 meter boven de zeespiegel. De laagste punten bevinden zich nabij de Leie op ongeveer 8 meter hoogte.

Het projectgebied ligt ten zuiden van het dorpscentrum langs de Stasegemsesteenweg. De toekomstige parking is een onderdeel van de sportterreinen die zich in het noordwestelijke deel van De Gavers bevinden. Deze terreinen worden geflankeerd door het Forestierstadion. Het terrein beslaat het perceel: 0382y (Afdeling 2, Sectie B van het kadaster) (Afbeelding 1.1).

Figuur 2.1 Kadasterplan en luchtfoto met inplanting van de onderzochte zone. (AGIV 2011)

Figuur 2.2 Topografische kaart met aanduiding in het rood van het onderzoeksgebied. (AGIV 2011)

3 Doel, juridisch kader en methodologie van de studie

3.1 Doel van het onderzoek

De onderhavige opdracht bestond uit het uitvoeren van een werfbegeleiding op het hierboven beschreven terrein. Indien er archeologische sporen worden aangetroffen, dienen deze meteen te worden opgegraven.

Dit onderzoek richt zich op het in kaart brengen van de aan- of afwezigheid van eco- of artefacten die kunnen wijzen op menselijke activiteiten in het verleden. Uit tal van recente archeologische onderzoeken in de directe omgeving is geweten dat het plangebied zich aan de westelijke rand van de Romeinse vicus bevindt, waarvan de kern zich aan de overzijde van de Stasegemsesteenweg lokaliseert (omgeving van RVT De Ceder). Bij opgravingen in 2008 werden ook meer oostelijk van het plangebied nog archeologische sporen gevonden, in het kader van de uitbreiding van de voetbalvelden aan het sportcentrum 'De Mol'.

Het doel van het onderzoek is het opsporen van eventuele archeologische sporen op perceel 382 Y. Het onderzoeken evenals het couperen van de sporen, is noodzakelijk zodoende correcte uitspraken te doen met betrekking tot datering, functie, densiteit en bewaringsgraad. De cruciale vraag vooropgesteld in de bijzondere voorschriften, is de vraag naar de gaafheid van de archeologische sporen en de impact van onder meer de bouw van het nabijgelegen voetbalstation.

3.2 Juridisch kader

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van het Vlaams Parlement 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop archeologische waarden zich bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd zullen worden.

Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd conform de eisen opgesteld door Onroerend Erfgoed en vastgelegd in de bijzondere voorschriften bij de vergunning voor het uitvoeren van een archeologische opgraving evenals een controle met een metaaldetector, ter hoogte van de Stasegemsesteenweg, Harelbeke. (Perceel 382Y, afdeling 1, sectie B van het kadaster).

3.3 Methodologie van de studie

Een werfbegeleiding bestaat uit een gecontroleerde afgraving waarbij in eerste instantie de teelaarde wordt verwijderd en een vlak wordt aangelegd waar mogelijke archeologische sporen aanwezig zijn. De afgraving gebeurt door een graafmachine van minimum 21 ton op rupsbanden met een tandenloze kraanbak van 1m80 tot 2m breed.

Op het relevante (archeologisch) vlak, worden verschillende bodemprofielen opgeschoond, geregistreerd en beschreven zodoende de bodemopbouw te bestuderen en het archeologisch niveau te verifiëren. Het vlak wordt opgeschaafd en sporen en vondsten worden aangekrast/geregistreerd. Dit gebeurt aan de hand van analoge sleuvenfiches op het terrein.

Opgravingsvlakken evenals de sporen worden ingemeten door een landmetertopograaf door middel van een Total-station en gegeorefereerd volgens de vaste punten aanwezig op of rond het terrein. Ook de absolute hoogte t.o.v. de Tweede Algemene Waterpassing wordt hierbij opgenomen. De tekeningen van de sporen, profielen, structuren en coupes worden hier ingepast. Het plan is zowel digitaal als analoog (op variërende schaal) beschikbaar op schaal 1/50.

De vlakken worden gescreend op metalen vondsten door middel van een metaaldetector. Eventuele vondsten worden als puntvondst op het plan gezet met de voorafgaande code Md.

De resultaten van de veldcampagne worden weergegeven in onderhavig rapport. Ze worden geplaatst binnen hun geografische en archeologische context. Tot slot wordt een waardering opgemaakt van de aangetroffen archaeologica.

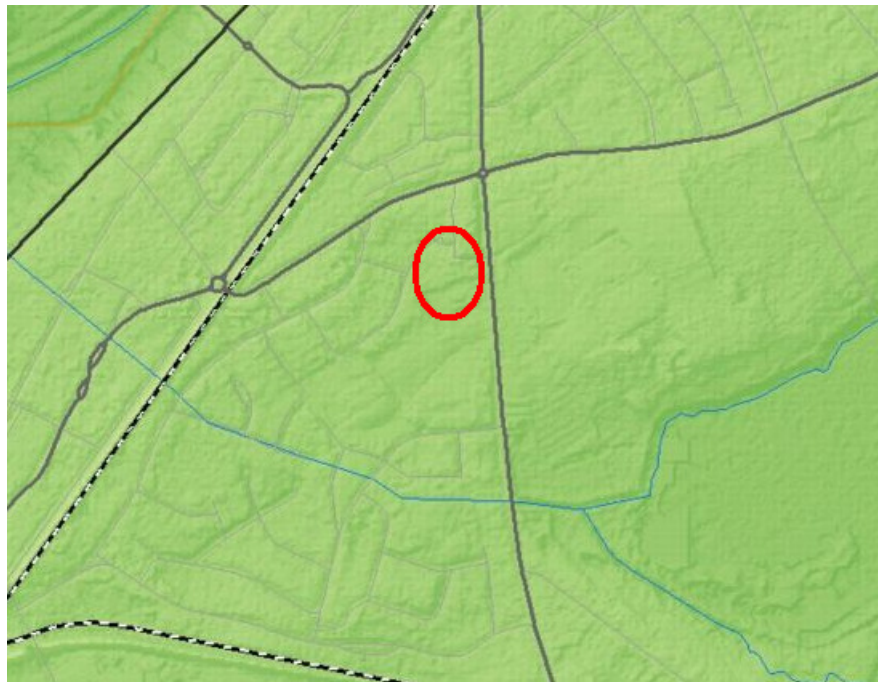
DEEL 2 SITUERING

4 **Geografische ligging en Reliëf**

Het projectgebied bevindt zich ten noordwesten van “De Gavers”. Het maakt deel uit van de sport- en recreatie-infrastructuur binnenin het natuurgebied. Dit gebied is ontstaan bij het aanleggen van de E 17 autosnelweg, aangelegd op een verhoogde berm nabij Harelbeke. De grond gebruikt voor de aanleg van deze berm, is afkomstig uit het huidige natuurgebied.

Op regionaal vlak behoort dit gebied tot de Leievallei. Het domein van de Gavers moet echter rechtstreeks gelinkt worden met de Gaverbeek. Deze beek, waaraan het terrein zijn naam te danken heeft, stroomt ten zuiden van het projectgebied. Het reliëf in het natuurgebied is vrijwel vlak met slechts minimale hoogteverschillen.

Het reliëf in de zandleemstreek is over het algemeen golvend en vormt zo de overgang tussen de Vlaamse laagvlakte en de lage leemplateaus van Midden-België. Het gebied wordt doorsneden door een aantal grote rivieren zoals de Schelde en de Leie die brede valleien uitsneden. Getuigenheuvels zoals de Kemmelberg zijn de hoogste punten binnen dit gebied. De stad Harelbeke kenmerkt zich door een uitgesproken vlak karakter. Enkel in het oosten en ten zuiden van de gemeente is een duidelijke verhoging van het landschap waarneembaar.

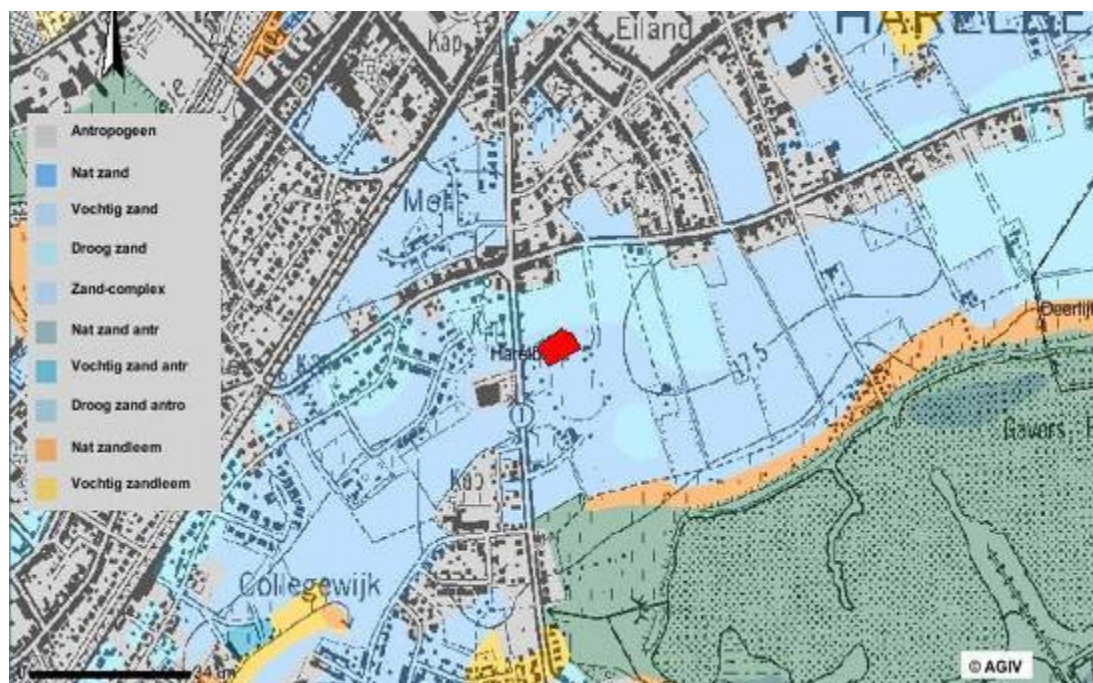

Figuur 4.1 **Digitaal hoogtemodel met aanduiding van het onderzoeksgebied. (GISWEST 2011)**

5 Geologie en bodem

Stad Harelbeke bevindt zich in de Vlaamse zandleemstreek. In de praktijk lijkt deze classificatie slechts op te gaan voor het noordelijke deel van het Harelbeekse grondgebied. Het zuidelijke deel van de gemeente sluit qua bodem veel sterker aan bij zandig Vlaanderen. Deze uitloper volgt min of meer de loop van de Leie.

De zandleemstreek¹ omvat een discontinue strook van afwisselende breedte. Het quartair licht-zandlemig dek rust frequent op een tertiair substraat en is er niet zelden grotendeels mee geremanieerd. Meestal gaat dit om leperiaanse klei/zand of Paniselianse kleiige en lemige afzettingen. Plaatselijk komen Tertiaire formaties aan of nabij de oppervlakte voor en vormen geheel of gedeeltelijk het moedermateriaal waarop de bodems ontwikkeld zijn. Doorgaans is het Tertiair door een dunne Kwartaire laag bedekt. Deze sedimenten kunnen variëren van lemig zand in het noorden tot zandleem en leem in het zuiden. De Tertiaire ondergrond is van de Kwartaire mantel gescheiden door een al of niet doorlopend kleidek, dat sterk varieert in dikte en samenstelling. Het Kwartaire dek is zelden dikker dan 120cm. Op hellingen neemt de dikte van de zandige loess vaak sterker af en komt de heterogene ondergrond (kleilaag) of zelfs het Tertiair substraat aan de oppervlakte. Op hoog gelegen heuveltoppen of op uitstekende koppen ontbreekt het Kwartaire dek volledig. Het materiaal werd er weggeërodeerd en is terug te vinden aan de voet van de hellingen (colluvium). Het colluvium van de Zandleemstreek is meestal typisch zandleem, terwijl de textuur van het alluvium meestal schommelt tussen lemig zand en kleiig leem. Meestal zijn de zandleembodems volledig ontkalkt, en vaak is dit pakket dikker dan 120cm. Omwille van het hoger zandgehalte zijn deze bodems beter doorlaatbaar dan de echte leemgronden en is de bodemontwikkeling verder gevorderd. De bodems zijn meer uitgelopen. De tamelijk zandige varianten hebben dikwijls een gevlekte B-horizont (Lbc).

Figuur 5.1 Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied. (AGIV 2011)

¹ Beschrijving van de Zandleemstreek is gebaseerd op: AMERYCKX et al. 1995.

Het projectgebied bevindt zich volgens de 'Bodemkaart van Vlaanderen' (figuur 5.1) op de rand van een Zcc-zone (Matig droge zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont) en een Zbc-zone (Droge zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont). In de nabijheid van het projectgebied zijn de volgende bodemtypes aanwezig: Zdp(o) (Matig natte zandbodem zonder profiel, met een sterke antropogene invloed), Zcp (Matig droge zandbodem zonder profiel), Zdc (Matig natte zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont), Sdp (Matig natte lemig zandbodem zonder profiel), Pep (Natte licht zandleembodem zonder profiel), Efp (Zeer sterk gleyige kleibodem zonder profiel) en OB (Bebouwde zones). Er is een duidelijk overwicht van natte bodems in de nabijheid van het projectgebied.

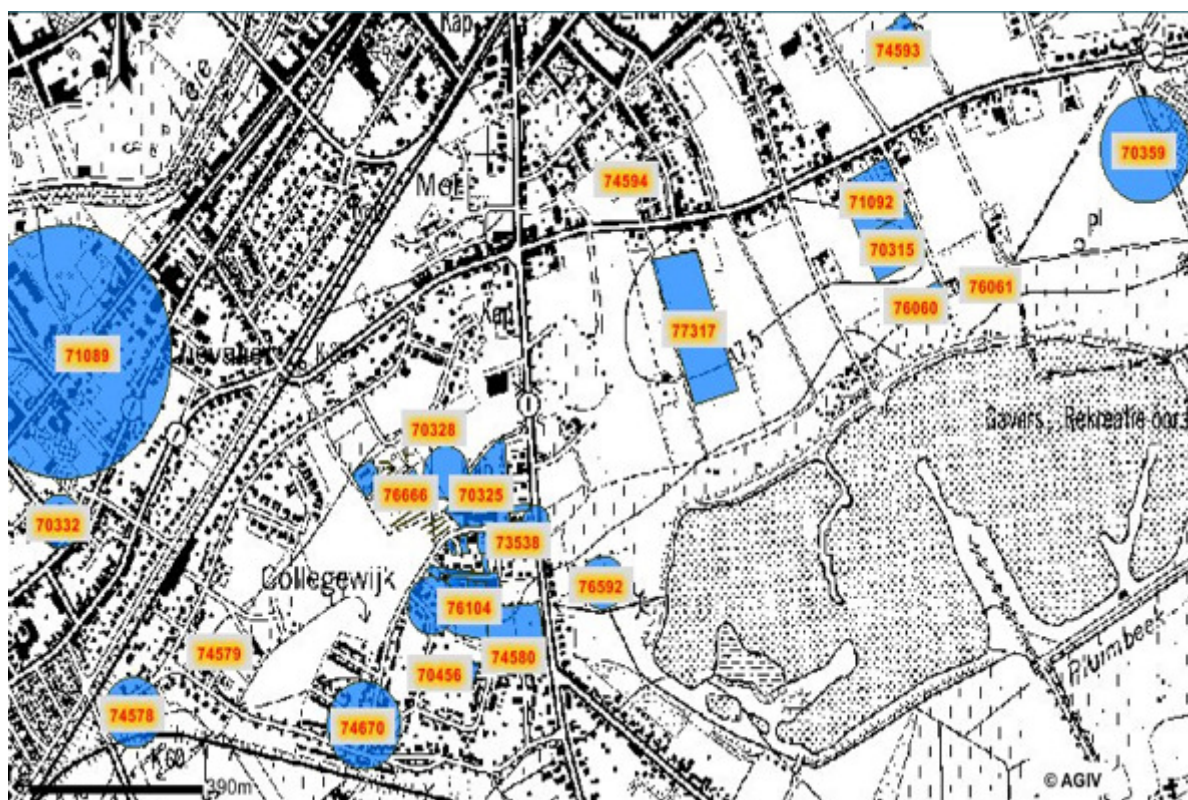
6 Archeologische en historische context

6.1 Archeologische context

De Centrale Archeologische Inventaris is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit project ging van start in 2001. Het is een samenwerking tussen verschillende instellingen die zich met archeologie in Vlaanderen bezighouden en dit onder leiding van het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (<http://cai.erfgoed.net>).

In de nabijheid van het projectgebied werden al heel wat zones als archeologisch waardevol gemarkeerd. Het merendeel daarvan bevindt zich ten westen van de Stasegemsesteenweg. Een kleiner aantal is gelokaliseerd ten noordoosten van het plangebied. Het feit dat de toekomstige parking “De Mol” zich tussen deze twee clusters bevindt droeg bij tot het advies van het Agentschap Ruimte en Erfgoed om de betreffende zone te onderwerpen aan een archeologisch onderzoek.

Hieronder is een beknopt overzicht van de archeologische vindplaatsen in de onmiddellijke nabijheid van het onderzoeksgebied.

Figuur 6.1 Uittreksel uit de CAI database (AGIV 2011).

Ten westen van het plangebied bevinden zich de vindplaatsen met volgende CAI-nummers:

- **76592:** Een lithische vondst werd hier aangetroffen.
- **70325:** Naast een aantal lithische vondsten werden een paar Romeinse waterputten, afvalputten/beerputten, een drietal pijpenaarden paardenbeeldjes en een vondstenconcentratie aardewerk aangetroffen.

- **74580:** De site van het verdwenen goed “Ter Halle”. Deze site met walgracht wordt voor de eerste maal vermeld in 1119, kende haar bloeitijd in de 14de tot 15de eeuw. Het laatste gebouw werd definitief gesloopt in 1969. Onder één van de afgebroken bijgebouwen van het goed Ter Halle: een vrijwel volledig verstoorte uitbraaklaag uit de 2de eeuw waarin scherven (o.a. terra sigillata), nagels, glas en eikenhouten balken werden gevonden.
- **70333:** Een reeks Romeinse afvalputten/beerputten gevuld met afval en panfragmenten.
- **70208:** Een hele reeks verkleuringen, paalgaten en kuilen: het vondstenmateriaal uit de kuilen is vrij omvangrijk en omvat o.a. een aantal stempels op terra sigillata en mortaria, 3 bronzen munten, 3 fibulae, een haarspeld, een gordelstuk, fragment van een spiegel en een armband, ijzerslakken en wandfragmenten van ijzersmeltovens.
- **70328:** Een 15-tal Romeinse afvalkuilen, enkele greppels en een concentratie van paalgaten. Dakpanscheren en hals van een kruikje.
- **73538:** 15 Romeinse afvalkuilen waarin aardewerk, bouw materiaal, beendermateriaal, ijzer en brons (fibulae) werd teruggevonden.
-

Ten noordoosten van het plangebied bevindt zich de vindplaats met volgende CAI-nummer:

- **77317:** Een landelijke Romeinse bewoningskern met paalgaten, bewaarkuilen en perceleringsgreppels waar echter geen plattegronden werden herkend. Wel werden een aantal waterputten en meerdere brandrestengraven vrijgelegd. Deze vindplaats bevindt zich op het sportcomplex van de gemeente.

6.2 Historische context

6.2.1 Algemeen²

Uit de vondst van tal van gebruiksvoorwerpen in vuursteen, kan worden afgeleid dat de omgeving van Harelbeke zeker vanaf het Epi-Paleolithicum (circa 10.000-9.000 voor Christus) door de mens werd bewoond. Deze mensen hielden er een rondtrekkend bestaan op na, waarbij ze zich voedden door middel van jacht, visvangst en het verzamelen van planten en vruchten. Ook uit de hierop volgende periode, het Mesolithicum (9.000-4.300 voor Christus) zijn verschillende vindplaatsen gekend in Harelbeke. Het gros van de vindplaatsen van vuurstenen voorwerpen is gesitueerd aan de hogere oevers van de Gavers, een grote en natte komvormige laagte. Zowel op de westelijke als op de noordelijke oevers werden meerdere concentraties van vuurstenen gebruiksvoorwerpen gevonden. Men mag echter aannemen dat er ook op andere locaties in Harelbeke oude archeologische vindplaatsen te situeren zijn, die tot op heden echter onontdekt zijn.

Vondsten of vindplaatsen uit het Neolithicum (de introductie van de landbouw), de Bronstijd of de IJzertijd zijn relatief schaars in Harelbeke, maar wellicht heeft dit voor een groot deel te maken met de stand van het archeologisch onderzoek. Bij de archeologische opgravingen in de Collegewijk in de jaren 1970 werden verschillende kuilen en voorwerpen gevonden die in deze perioden kunnen worden toegeschreven, maar de gegevens over de bewoners of gebruikers blijven vaag. Bij recente opgravingen op de grens met Kortrijk (bedrijventerrein Evolis, Luipaardstraat) werden eveneens een aantal kuilen met aardewerk uit de IJzertijd aangetroffen.

² Samenvattend historisch betoog gebaseerd op het samenvattend luik bij ‘Harelbeke’ (ID 25008) in de Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed.

Terwijl de sporen van de menselijke bewoning vóór het begin van onze tijdrekening relatief vaag blijven, verandert dit drastisch met de komst van de Romeinse beschaving. De integratie van onze contreien in het grote Romeinse rijk bracht een sociale en economische omwenteling met zich mee, die zich onder meer vertaalt in de archeologische vindplaatsen. Hierbij gaat het zowel om dorpen of gehuchtjes (bijvoorbeeld de site van de Collegewijk), tot eerder geïsoleerde erven. Men neemt aan dat quasi het volledige landschap in cultuur was gebracht. Wellicht bevonden zich op het grondgebied van Harelbeke minstens twee hoofdbanen, namelijk de heirweg van Cassel naar Tongeren (over Kortrijk en Stasegem naar Oudenaarde) en een weg op de oostelijke oever van de Leie. Deze hoofdbanen waren op hun beurt verbonden met tal van kleine landwegen, zoals geïllustreerd bij de opgravingen op bedrijventerrein Evolis. Het gros van de bewoning is te verbinden met dit wegennet. De meest spectaculaire Romeinse site is andermaal te situeren op de westelijke oever van de Gavers ter hoogte van de huidige Collegewijk (Kastanjelaan, Stasegemsestraat). Uit de opgravingen bleek dat zich hier in de Romeinse tijd een aanzienlijk dorp ontwikkelde, mogelijk zelfs met stedelijke allures. Niet alleen werden tal van sporen van gebouwen aangetroffen, ook werden er een groot aantal graven aangetroffen, waterputten en zelfs een offerkuil die in verband wordt gebracht met een heiligdom. In deze kuil werden onder meer ruim 200 pijpenaarden godenbeeldjes gevonden. Ook op de noordelijke oever van de Gavers werden sporen uit de Romeinse tijd aangetroffen, onder meer in de Gaversstraat en nabij sportcentrum De Mol. Daarnaast werden ook in het centrum van Harelbeke en op Steenakker (nabij Beveren-Leie) meerdere Romeinse sporen aangetroffen, die wijzen op een actieve Romeinse bewoning langs de Leie.

De oudste vermelding van de naam Harelbeke zou dateren van het jaar 629. In 691 vermeldt men "Harlebecca". Voor de benaming Harelbeke geeft M. Gysseling drie etymologische verklaringen. Ten eerste zou het Germaanse "harula" zandige heuvelrug betekenen. Deze verklaring lijkt aanvaardbaar, aangezien op de zandige heuvelrug nabij de Sint-Salvatorskerk (cf. Gentsestraat z.nr.) enige overblijfselen van een nederzetting zijn teruggevonden, waarop Harelbeke later is tot ontwikkeling gekomen. Als tweede mogelijkheid leidt Gysseling "harel" af via "akar", wat glanzen betekent. Harelbeke zou dan glanzende beek betekenen. Misschien was er sprake van een natuurlijke stroomversnelling waarop de graven van Vlaanderen hun banmolens lieten optrekken. Volgens taalkundige Albert Carnoy is "harla" een variant van "har" of "harw" (droog, ruw, hard), waardoor Harelbeke ruw water zou betekenen. De derde verklaring van Gysseling wordt echter uitgesloten door J. De Vries: "harula" zou vlasvezel betekenen, wat voortleeft in het Nederlandse harrel of herel. Andere eveneens minder plausibele verklaringen zijn dat "harel" is afgeleid van Haribald of dat "har" mogelijk verwijst naar een hoofdman (woonplaats van een hoofdman aan de beek). Het oud Diets "(h)erle" of "(h)arle" betekent els (het dorp aan de Elzenbeek of aan een beek met elzenbosjes).

Hoewel uit de etymologie blijkt dat Harelbeke als woongemeenschap opklimt tot de vroege middeleeuwen (7de eeuw) zijn hiervoor geen archeologische aanwijzingen: de oudste sporen in het centrum van Harelbeke stammen pas uit de volle middeleeuwen (11de-12de eeuw). Materiële sporen van het vroegmiddeleeuws kapittel of van de bewoning uit de periode tussen de 4de en de 11de eeuw, ontbreken op vandaag volledig. Mogelijk brengt toekomstig onderzoek meer uitsluitsel.

6.2.2 Onderzoeksgebied 'De Mol'

Meerdere lokale buurtbewoners wisten ons te vertellen dat de terreinen van het natuurgebied "De Gavers" (inclusief de sportterreinen) vroeger twee functies hadden. In de zomer deden deze terreinen dienst als weilanden. In de winter maken deze echter deel uit van het overstromingsgebied van de nabijgelegen Gaverbeek. Hierdoor was het in het verleden moeilijk, zonet onmogelijk, om tijdens de winter van Harelbeke naar Stasegem te gaan.

Deze situatie hield aan tot circa 1968. Rond dit jaar werd gestart met het droogleggen van het overstromingsgebied evenals het inkapselen van de Gaverbeek alsook de aanleg van het Gavermeer. De afgegraven grond werd gebruikt bij de aanleg van de E17.

6.3 Historische kaarten

6.3.1 Ferrariskaart

In opdracht van Keizerin Maria-Theresia en Keizer Jozef II werden de Oostenrijkse Nederlanden gekarteerd onder leiding van generaal Joseph-Jean-François graaf de Ferraris (1726 - 1814). Deze eerste systematische grootschalige topografische kartering op schaal 1:11 520 (1771 – 1778) leidde tot een veelkleurige handschriftkaart –Kabinetskaart genaamd – in drie exemplaren, waarvan de Koninklijke Bibliotheek Albert I te Brussel er één bezit.

De voorstelling van de bebouwing gebeurde in een aantal klassen. Waar in de stedelijke gebieden volledigheid onmogelijk was, werden in de landelijke zones de individuele fysische elementen van het landschap gedifferentieerd.

Het bodemgebruik werd voorgesteld in een beperkt aantal klassen, waarbij het militaire nut van de klassen duidelijk is (bossen al dan niet met kreupelhout, bebouwde-onbebouwde gronden, hagen,...)

De memoires van toelichting geven verder commentaar over de teelten en het potentiële bodemgebruik. Daarnaast besteedt de kaart aandacht aan het weggennet, waarbij de memories van toelichting de seizoensgebonden bruikbaarheid beschrijven. De mijnbouw en industriële verwerking wordt in kaart gebracht met toelichtingen in de memoires (<http://www.ngi.be>).

De percelen die onderwerp zijn van ons archeologisch onderzoek, gemarkeerd met rood, blijken op het einde van de 18de eeuw ingevuld met een agrarische bestemming: akkerland of weiland. In de omgeving zijn bijzonder weinig bewoningssporen terug te vinden op een aantal grotere erven na.

De huidige wegen: de Stasegemsesteenweg en de Heerbaan, zijn probleemloos terug te vinden. Op de locatie waarop deze kruisen, is het toponiem “Den Mol” aangebracht. Het wordt op de kaart nader omschreven als cabaret/café. De huidige naam ‘De Mol’, is vermoedelijk ontsproten aan de creativiteit van de toenmalige cafébaas. De residentiële wijk die zich vandaag op deze plaats bevindt kreeg de naam “Molhoek” mee. Eveneens zichtbaar is het goed “Ter Halle” in het zuiden.

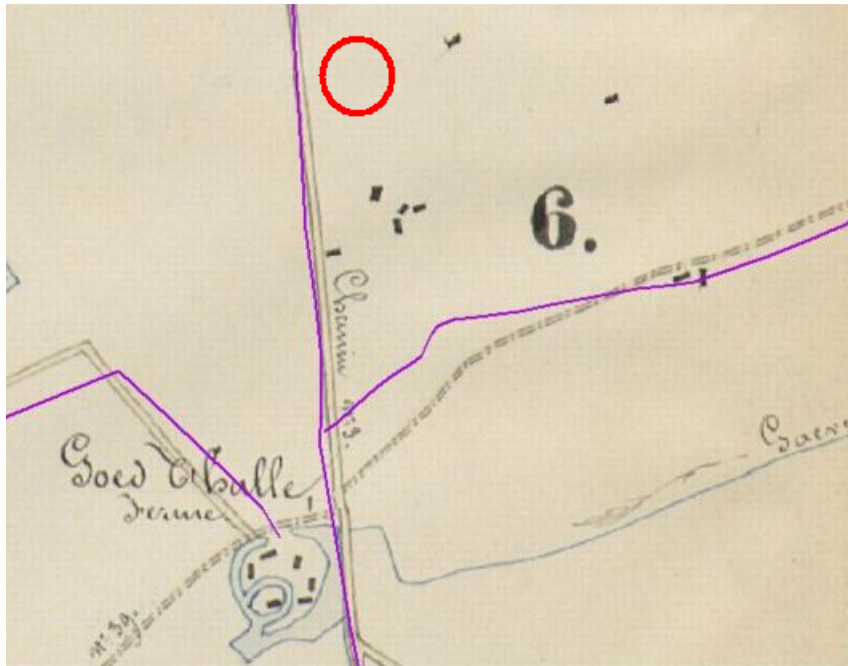

Figuur 6.2 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Koninklijke Bibliotheek van België 2011).

6.3.2 Atlas der Buurtwegen

De Atlas der buurtwegen werd opgemaakt ter uitvoering van de wet van 10 april 1841, die de gemeentes verplicht een inventaris op te stellen van alle buurtwegen die op dat ogenblik op hun grondgebied bekend zijn. De buurtwegen werden in kaart gebracht in een atlas der buurtwegen, met een beschrijving van de betrokken percelen en hun eigenaars (<http://www.giswest.be>).

Deze atlas schetst een niet veranderend beeld van het aan het onderzoek onderworpen perceel. Nog steeds bevindt het akker- en/of weiland zich buiten de dorpskern. Nog steeds zijn er bijzonder weinig sporen van bewoning te vinden in de wijde omgeving, op de grote erven na die nog steeds duidelijk in het landschap aanwezig zijn.

Figuur 6.3 **Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met situering van het onderzoeksgebied (GisWest 2011).**

Noch op de Ferrariskaart, noch op de Atlas der buurtwegen vinden we bewoning terug in het onderzoeksgebied. De daaropvolgende jaren ontwikkelt de stad Harelbeke zich rustig, zodoende er geen grote veranderingen waarneembaar zijn. Er komt pas verandering in deze situatie in de loop van de 20ste eeuw met de verbreding van de straten.

In het begin van de jaren 1970 vinden er op het grondgebied van Stasegem heel wat onteigeningen plaats naar aanleiding van de aanleg van de internationale autoweg die Stockholm met Lissabon moet verbinden (E3, thans E17). De Gavermeersen wordt hiervoor onteigend en het voordien vochtige weidegebied wordt tot zandwinningsgebied uitgeroepen. In de plaats komt een enorme vijver van ongeveer 60 ha tot stand en het hele gebied wordt tot natuur- en recreatiezone bestemd. In de nabijheid van dit gebied dat nu gekend is als de Gavers, wordt eveneens sportinfrastructuur ontwikkeld.

DEEL 3 WERFBEGELEIDING

7 *Methode en verloop van de werfbegeleiding*

Het veldwerk ging van start op dinsdag 28 mei met het operationeel maken van het terrein. Dit diende vrijgemaakt te worden van de huidige begroeiing, bestaande uit: (snelgroeiende) bomen en struiken. De boomstronken zijn onder archeologisch toezicht verwijderd vooraleer werd gestart met de aanleg van het vlak. De omvang en diepte van de stronken, alsook de aanwezigheid van resterende wortelnetwerken, hebben als gevolg dat een significant deel het terrein zwaar verstoord is en als archeologisch onleesbaar moet worden beschouwd.

Bij de aanleg van het vlak is de bouwvoor afgegraven tot op de door dieptebeperking opgelegde grens van 50 cm, te verklaren als de uitkoffering van de aan te leggen parking. In de eerste afgegraven noordoostelijke hoek van het projectgebied is een cluster aan verkleuringen aangetroffen die als potentiële archeologisch werden aanzien. Bij verder studie van het terrein zijn deze als recente verstoringen geïnterpreteerd en werden deze niet nader onderzocht.

Omwille van de frequente aanwezigheid van recent afval in het vrijgelegde vlak en het ontbreken van archeologische sporen, is getracht om een beter zicht te krijgen op de bodemopbouw van het projectgebied. Dit gebeurde door het plaatsen van 14 boringen gelijkmatig verdeeld over het terrein. Dit beeld werd in een tweede fase geverifieerd door de aanleg van 5 proefputten.

Figuur 7.1 **Terreinwerk: rooien en aanleggen van het vlak, opmeten en opschaven**

De hier gepresenteerde resultaten van de archeologische werfbegeleiding tonen de belangrijke en relevante sporen, ensembles, contexten en profielen. De integrale gegevens zijn te vinden in de verschillende (inventaris)lijsten.

Eerst wordt de opbouw van de bodem belicht met enkele profielen. Vervolgens komen de belangrijkste sporen aan bod en worden ze besproken op vlak van hun kenmerken, inhoud, (voorlopige) datering, samenhang en eventuele functie(s). Ten slotte wordt dit geabstraheerd naar het niveau van de site om meer inzicht te krijgen in het geheel.

8 Bodemopbouw

Op basis van de uitgevoerde boringen evenals de aanleg van de referentieputten (cf. infra), is het mogelijk een gedetailleerd beeld te beschrijven van de bodemopbouw voor het aan het onderzoek onderworpen terrein. Op basis van het de aanleg van de profielen, kunnen verschillende profieltypes geïdentificeerd worden binnen het terrein.

Eerst zullen de verschillende types worden weergegeven en beschreven. Als synthese worden de verschillende bodemprofielen naast elkaar gezet, zodoende een mooi overzicht te hebben van de opbouw binnen het onderzoeksgebied

8.1 Type 1: bodemprofiel Ap1 – O – Ap2 – E – B – C

Dit type profiel wordt beschreven aan de hand van referentieput 2, die zich in het oostelijke deel van het terrein bevindt. In de tabel wordt de diepte aangegeven vanaf het aangelegde archeologische vlak, dat zich op 16,29 TAW situeert. De beschrijving van dit profiel is eveneens geldig voor referentieput 1 (16,23 TAW), referentieput 3 (16,20 TAW) en referentieput 4 (16,26 TAW). Deze referentievenster beslaan het merendeel van het onderzochte terrein, met uitzondering van het meest noordelijk gelegen gedeelte (cf. plannen in de bijlage). Dit wordt eveneens bevestigd door het booronderzoek (cf. infra).

Tabel 8.1 Bodemprofiel type Ap1 – O – Ap2 – E – B – C

UNESCO-Code	Diepte	Beschrijving
Ap1	0 cm – 3 cm	Heterogeen, donkerbruin tot zwartbruin. Zand met een lichte leemfractie. Veel bioturbatie en wortels (begroeiing weggehaald tijdens het onderzoek). Baksteenpuin en afval aanwezig in deze laag. Recente ploeglaag – begroeiingslaag.
O	3 cm – 51 cm	Homogeen, lichtbruin tot bruin. Zand met een minimale leemfractie. Bioturbatie aanwezig, quasi geen boomwortels. De laag heeft een eerder steriele indruk. Gelaagdheid waar te nemen aan de bovenzijde van deze laag. Opgehoogde/opgespoten grond.
Ap2	51 cm – 56 cm	Heterogeen, donkerbruin tot bruingrijs met een lichte gelaagdheid. Zand met matige leemfractie. Veel bioturbatie aanwezig, veel plantenwortels aanwezig. Vrij humeus pakket. Oude ploeglaag.
E	56 cm – 62 cm	Heterogeen, wit tot lichtgrijs. Zand met minimale leemfractie. Lichte bioturbatie, weinig plantenwortels aanwezig. Vrij sterke gelaagdheid waar te nemen. Uitlogingslaag.
B	62 cm – 72 cm	Heterogeen, lichtbruin tot lichtgrijs. Zand met minimale leemfractie. Lichte bioturbatie, geen plantenwortels aanwezig. Weinig ijzeroer, mangaanspikkels.
C	72 cm – 86 cm	Heterogeen, lichtgrijs tot lichtgeel/oranje. Zeer fijn zand,

geen leemfractie. Minimale gelaagdheid aanwezig. IJzeroer evenals ijzeragregaties aanwezig. Mangaanspikkels.

C-horizont of moederbodem.

Figuur 8.1 Stratigrafische opbouw van de site (referentieput 2) – TAW 16.29

8.2 Type 2: bodemprofiel Ap – 0 - C

Referentieput 5 kent een afwijkende bodemopbouw in vergelijking met de hierboven beschreven vensters. Dit beeld komt eveneens naar voor in de boringen die zijn uitgevoerd bij de noordelijke rand van het opgravingsterrein (B3, B10, B11, B12). Op deze locaties is geen humeus pakket noch een uitlogingslaag teruggevonden. Het lijkt erop dat de oorspronkelijke ploeglaag is verwijderd vooraleer de grond werd

opgehoogd. Kenmerkend voor deze zone is eveneens de aanwezigheid van een kleilaag. In de hierboven vermelde boringen is deze kleilaag aangesneden op maximaal 80 cm (B 10) en minimaal op 55 cm (B 3).

Tabel 8.2 Bodemprofiel type Ap – 0 – B -C

UNESCO-Code	Diepte	Beschrijving
Ap	0cm – 2 cm	Heterogeen, donkerbruin tot zwartbruin. Zand met een lichte leemfractie. Veel bioturbatie en wortels (begroeiing weggehaald tijdens het onderzoek). Baksteenpuin en afval aanwezig in deze laag. Recente ploeglaag – begroeiingslaag.
0	2 cm – 25 cm	Homogeen, lichtbruin tot bruin. Zand met een minimale leemfractie. Bioturbatie aanwezig, quasi geen boomwortels. De laag heeft een eerder steriele indruk. Gelaagdheid waar te nemen aan de bovenzijde van deze laag. Opgehoogde/opgespoten grond.
B	25 cm – 65 cm	Homogeen, grijsgroen, zandige leem. Weinig bioturbatie aanwezig evenals plantenwortels. Een weinig mangaanspikkels evenals een weinig ijzervoer.
C	65 cm – 80 cm	Homogeen, grijze zandige klei met kleiconcentraties, bioturbatie (wortels en dieren), zeer weinig baksteen- en houtskoolspikkels, 1 fragment baksteen C-horizont of moederbodem.

Figuur 8.2 **Stratigrafische opbouw van de site (referentieput 5)**

8.3 *Overzicht en synthese van de verschillende profielen*

Binnen het projectgebied is er sprake van twee verschillende bodemprofielen. Dit kan verklaard worden aan de hand van de geologie van het gebied. Zoals reeds beschreven in punt 5 wordt de geologie gekenmerkt door de aanwezigheid van Ieperiaanse klei/zand of Paniseliaanse kleiige afzettingen. Het lijkt er sterk op dat er zich in het noordelijk deel van het onderzoeksterrein zo'n afzetting bevindt.

Bij een studie van de bodemopbouw van het projectgebied kan worden vastgesteld dat het onderhevig is aan een lichte helling, die afloopt naar het oosten van het terrein toe.

9 Archeologische sporen

9.1 Vlakdekkende opgraving

Op het aangelegde vlak is geen enkel archeologisch spoor aangetroffen. De verkleuringen die in eerste instantie als potentieel archeologisch werden ervaren, kunnen samengevat worden als verstoringen. Deze zijn van recente oorsprong, vermoedelijk terug te koppelen aan de aanleg van het Fortier Stadion.

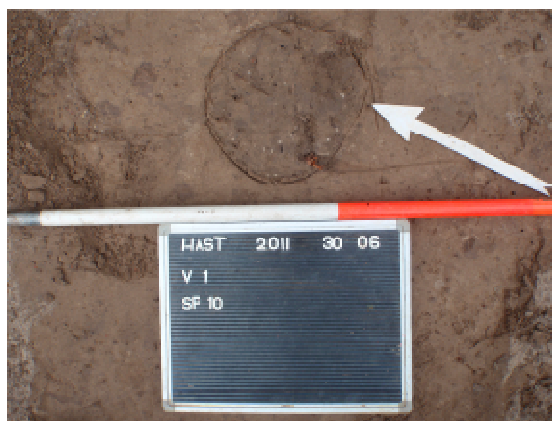
Over het volledige projectgebied zijn slechts sporadisch fragmenten aardewerk aangetroffen. Naast de hierboven vermelde ceramiek, gaat het uitsluitend om oppervlakte- of aanlegvondsten die niet aan een spoor gekoppeld kunnen worden.

Deze vondsten classificeren we als laat- en postmiddeleeuws roodkleurig, geglaazuurd aardewerk (De Grootte 2008). Het glazuur is in hoofdzaak aanwezig aan de buitenkant van de scherf. In mindere mate is de ceramiek aan zowel binnen- als buitenkant geglaazuurd.

De aanwezigheid van recent afval, zoals: glas (bierflesjes), plastic, snoeppapierjes en moderne ceramiek is kenmerkend voor het onderzochte gebied. Dit staft de hierboven vermelde interpretatie van recente verstoringen.

Figuur 9.1 Overzicht van het afgegraven vlak met de aanduiding van recente sporen

Figuur 9.2 Recent paalspoor (spoor 10) in het vlak en de coupe op het spoor.

9.2 Booronderzoek

Gelijkmatig verspreid over het terrein, zijn 14 boringen uitgevoerd daar er aan het oppervlak slechts recente sporen werden aangetroffen en er twijfels rezen over de bodemopbouw. Met behulp van de boringen moest uitsluitel komen over de exacte diepte van het C-horizont. De resultaten van dit onderzoek zijn reeds opgenomen bij de bespreking van de bodemopbouw.

Tijdens het onderzoek werden geen archeologische sporen aangeboord, met uitzondering van het meeste noordelijk gelegen boorpunt 2 (16,60 TAW, cf. kaart in bijlage). Op een diepte van 85 cm onder het aangelegde vlak, is een grijsgebakken scherffragment gevonden, dat potentieel Romeins is. De scherf is echter te klein om dit met 100% zekerheid vast te stellen.

9.3 Referentieputten

Om een breder zicht te hebben op de bodemopbouw binnen het plangebied, is overgegaan tot de aanleg van referentieputten. De aanleg van deze vensters stelt ons in staat het beeld scherper te stellen. Daarenboven bevestigt het de aanwezigheid van een voldoende dikke bufferzone tussen de verstoring van het plangebied en de archeologische laag.

Bij het onderzoek van de bodemstructuur in deze vensters, is het beeld dat uit het booronderzoek naar voor kwam evenals de positie van het C-horizont bevestigd. De bodemstructuur binnen deze vlakken kent een quasi uniforme opbouw. De resultaten inzake de bodemopbouw zijn besproken onder punt 8.

Bij de aanleg van de referentieputten werden noch archeologische sporen, noch artefacten aangetroffen.

10 *Synthese: Interpretatie van de data*

Op basis van de gedane waarnemingen en het archeologisch onderzoek door middel van een vlakdekkende studie, boringen, referentieputten en coupes, kan het plangebied gewaardeerd worden met het oog op de bedreiging door grondwerken voor de ontwikkeling van een nieuwe mobilhomeparking.

De vragen, gesteld in de doelstellingen, kunnen als volgt beantwoord worden:

- Zijn er archeologische sporen aanwezig op een maximale diepte van 50 cm?
 - Op het opgravingsvlak dat rekening houdt met de beoogde ontgravingsdiepte, zijn slechts recente antropogene sporen aanwezig. Deze sporen zijn archeologisch niet relevant. Eventuele archeologische sporen uit de Romeinse periode, bevinden zich op een gemiddelde diepte van 80 cm onder het afgegraven vlak.
- Wat is de gaafheid en de densiteit van de archeologische sporen?
 - De aangetroffen sporen zijn recent, waardoor ze een vrij gave aard hebben. Over de gaafheid van sporen op 80cm onder de onderzoekszone, kan geen uitspraak worden gedaan.
- Wat is de impact van onder andere de bouw van het nabijgelegen voetbalstation?
 - De impact van de bouw van het Forestierstadion op het onderzoeksgebied is vrij groot, maar vertaalt zich in eerste instantie door de aanwezigheid van een ophogingspakket. In welke mate er voorafgaand aan de ophoging vergravingen gebeurd zijn, is onduidelijk. De aanwezigheid van een vrij gaaf natuurlijk bodemprofiel onder het ophogingspakket lijkt er op te wijzen dat dit beperkt was.
- Zijn er aanwijzingen voor Romeinse aanwezigheid?
 - In boring 2 evenals in referentieput 5 is potentieel Romeins materiaal aangetroffen op een diepte van ca. 80 cm onder het afgegraven vlak.

De aangetroffen sporen om het afgegraven vlak hebben geen archeologische waarde. Alle sporen kunnen geïdentificeerd worden als recente sporen.

De potentieel Romeinse sporen aangetroffen op het terrein “De Mol” bevinden zich op ca. 80cm onder het maximaal uitgegraven plangebied. Hierdoor zijn deze gevrijwaard zijn van mogelijke schade door de aanleg van de mobilhomeparking. Er wordt, conform het archeologie decreet (cf. inleiding), geopteerd voor een bewaring *in situ* op de terreinen van de toekomstige mobilhomeparking “De Mol”.

DEEL 4 EVALUATIE EN ADVIES

De waardering van de archeologische waarden kan worden teruggebracht tot 2 hoofdwaarden, namelijk de fysieke kwaliteit en de inhoudelijke kwaliteit.

De aangetroffen sporen op het afgegraven vlak hebben geen archeologische waarde. Alle sporen kunnen geïdentificeerd worden als constructiesporen, gerelateerd aan de bouw van het Forestiersstadion. De verschillende aangetroffen losse vondsten die zijn aangetroffen op het vlak, kunnen niet aan sporen gelinkt worden. Dit is niet geheel onlogisch daar deze zich bevinden in het 0-horizont of de ophogingslaag.

De potentieel Romeinse sporen die zijn aangetroffen op het terrein “De Mol” , bevinden zich op ca. 80 cm onder het maximaal uitgegraven plangebied. Hierdoor zijn deze gevrijwaard zijn van mogelijke schade door de aanleg van de mobilhomeparking. Er wordt, conform het archeologie decreet (cf. inleiding), geopteerd voor een bewaring *in situ* op de terreinen van de toekomstige mobilhomeparking “De Mol”.

Wat de inhoudelijke waarde betreft, wijzen we erop dat in de streek van Harelbeke reeds veel is geweten omtrent de hier aanwezige vicus. Op basis van het niet-aantreffen van Romeinse sporen binnen de aangelegde referentieputten, kan er vanuit worden gegaan dat we op het terrein ‘De Mol’, niet langer te maken hebben met hoge dichtheid aan sporen. Het lijkt erop de te verwachten sporendichtheid gering is in deze zone – indien we ervan uitgaan dat deze lagen op ca. 80cm onder het aangelegde vlak nog niet zijn verstoord door de aanleg van het station. De ‘grens’ tussen de vicus en het buitengebied bevindt zich met andere woorden tussen de gekende site aan de overzijde van de Stasegemsesteenweg en de locatie van de Mobilhomeparking ‘De Mol’.

Antea Group NV adviseert de vrijgave van het terrein voor de uitvoering van de mobilhomeparking.

BIBLIOGRAFIE

- BRUYNINCKX, T. & ACKE, B. 2010: Archeologische prospectie Dennenlaan Harelbeke (prov. West-Vlaanderen). Basisrapport - april 2010, onuitgegeven rapport.
- DE LOGI, A., MESSIAEN, L. & STURTEWAGEN, K. 2007: Proefsleuven campagne Harelbeke Deltapark, onuitgegeven rapport, Intercommunale Leiedal.
- DESPRIET, PH. 1968: Harelbeke-Stasegem: vicus, *Archeologie* 1968.1, 17-18.
- DESPRIET, PH. 1968: Harelbeke-Stasegem: tempel?, *Archeologie* 1968.2, 76.
- DESPRIET, PH. 1969: Harelbeke-Stasegem: Gallo-Romeinse vicus, *Archeologie* 1969.1, 16.
- DESPRIET, PH. 1970a: Een belangrijke Gallo-Romeinse waterput in Harelbeke-Stasegem, *De Leiegouw* XII.1, 3-25.
- DESPRIET, PH. 1970b: Harelbeke-Stasegem: vicus, *Archeologie* 1970.1, 15.
- DESPRIET, PH. 1971a: Harelbeke-Stasegem: vondsten uit IJzertijd en Romeinse periode, *Archeologie* 1971.1, 6.
- DESPRIET, PH. 1971b: Gallo-Romeins bronzen everbeeldje in Harelbeke-Stasegem, *De Leiegouw* XIII.2, 201-204.
- DESPRIET, P. 1973: Harelbeke-Stasegem, *Archeologie* 1973.2, 73. DESPRIET, PH. 1979: Enkele kleine Gallo-Romeinse vondsten in Harelbeke-Stasegem, *De Leiegouw* XXI.3-4, 371-374.
- DESPRIET, PH. 1979: Romeins Harelbeke In: OOGHE, R., DEBRABANDERE, F. & DESPRIET, P. (eds.), *Harelbeke*, 29-57.
- DESPRIET, PH. 1983: Romeinse brandrestengraven in Hulste, *De Leiegouw* XXV.2, 151-158.
- DESITTERE, M. 1970: Laatneolithisch aardewerk uit Harelbeke (prov. West-Vlaanderen), *Helinium* 10, 31-38.
- FERFERS, F. 1983: Terreinverkennde opgraving op grond van het kapittel van de Sint-Salvatorskerk te Harelbeke (W.Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 6, 64-66.
- MATTON, A. & FERFERS, F. 1993: Harelbeke in de Romeinse tijd, Harelbeke.
- MESSIAEN, L., DE LOGI, A., STURTEWAGEN, K. & BRUYNINCKX, T. 2008: Een midden-Romeinse nederzetting te Harelbeke Evolis (prov. West-Vlaanderen) In: DE CLERCQ, W., DEMETER, ST., GUILLAUME, A., MASSART, CL., PARIDAENS, N. & VAN BELLINGEN, S. (eds.), *Romeinendag-Journ*, 105-106.
- MERTENS, J. 1967: Harelbeke: waterput, *Archeologie* 1967.1, 10.
- STURTEWAGEN, K. & BRUYNINCKX, T. 2008: Archeologische opgraving Kortrijk/Harelbeke Evolis (prov. West-Vlaanderen) 16 april - 16 november 2007. Studie van de archaeologica. Deel 2: Inventaris, onuitgegeven rapport.
- THOEN, H. 1970: De terra sigillata van Harelbeke; Harelbeke-Stasegem, waterput 5, *De Leiegouw* XII.1, 26-28.

- THOEN, H. 1969: Harelbeke-Stasegem, *Archeologie* 1969.1, 16-17.
- VAN DOORSELAER, A. 1978: Harelbeke-Stasegem (W.-VI.): Romeinse bewoningssporen, *Archeologie* 1978.2, 82.
- VERMEERSCH, P.M. 1976: Un site Tjongérien à Harelbeke, Gavermeersen, *Westvlaamse Archaeologica* 4, 33-71.
- RYSSAERT, C. & DE GRUYSE, J. 2009: Proefsleuvenonderzoek Harelbeke-Lindenlaan, onuitgegeven rapport.
- VIÉRIN, J. 1967: Harelbeke - Stasegem: Romeinse nederzetting, *Archeologie* 1967.2, 65-66.
- VIERIN, J. 1971: Gallo-Romeinse brandgraven te Marke en te Harelbeke, *Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk XXXVIII*, 295.
- VIERIN, J. 1964: Harelbeke: Gallo-Romeinse graven, *Archeologie* 1964.1, 18-19.
- VERMEERSCH, P. 1975: Epipaleolithicum te Harelbeke-Gavers, *Archeologie* 1975.2, 64.

INTERNETBRONNEN

- AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE 2011A: *Bodemkaart*, in: Agiv <http://geovlaanderen.agiv.be/geovlaanderen/bodemkaart>.
- AGENTSCHAP VOOR GEOGRAFISCHE INFORMATIE 2001B: *“Centrale Archeologische Inventaris”*, <http://cai.erfgoed.net> of <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/cai/> (2011)
- CAI 2011 : *Centrale Archeologische Inventaris*, in: CAI (online) <http://cai.erfgoed.net/cai/index.php>.
- GISWEST – GEOLOKET VOOR WEST-VLAANDEREN 2011: *“Atlas der Buurtwegen”* http://www.giswest.be/artman/publish/cat_index_106.html (2011)
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2011 : *Kabinetskaart van de Oostenrijke Nederlanden*, in: KBR http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html.
- VLAAMS INSTITUUT VOOR HET ONROEREND ERFGOED 2011: *“De Inventaris van het bouwkundig erfgoed.”* <http://inventaris.vioe.be/dibe> (2011).

BIJLAGEN

BIJLAGE 1	BOORLIJST
BIJLAGE 2	REFERENTIEPUTTEN
BIJLAGE 3	VONDSTENLIJST
BIJLAGE 4	SPORENLIJST
BIJLAGE 5	PLANNEN

Bijlage 1 Boorlijst

Overzicht Boringen (Maximale diepte boring is ca 125 cm)

Boring 1:

Laag blijft onveranderd, licht kleurswijzingen naar onder toe, geen vondsten
iets grijzer zand op ca 50 cm
Op ca 56 cm lijkt grond kleiig met wortels, tot op 85 cm

Boring 2:

Tot ca 60 cm onveranderlijk en geen vondsten
Vanaf 80 cm: iets homogener, kleur naar moederbodem toe
Op 85 cm werd een Romeinse scherf aangetroffen
Op 1 m: volledig grijs, iets lemiger, HK, wortels, gebioturbeerd, mangaanconcentraties
Op 1,25 m: verstoord, wortels, vochtig, zandig

Boring 3:

Tot ca 70 cm weinig verandering van bodem, blijft vrij zandig
Op ca 80 cm: wordt vettiger en kleiiger, ook ijzervoer en vrij vochtig, boomwortels
Indicatie van stilstaand of licht stromend water?
Vermoedelijke depressie
Tussen 80 en 90 cm: gelaagd klei-zand-klei met wortels, ijzervoer en HK
Op ca 95 cm: zeer dense kleilaag, veel wortels

Boring 4:

Op ca 30 cm lijkt het pakket iets bruiner te zijn, zandig, verstoord

Op ca 85 cm: kleiig zand, donker grijs met ijzervoer, vochtiger

Blijft tot op ca 1,20m diepte

Boring 5:

Bovenlaag is hard zand

0 tot 30 cm: boomwortels, geen verkleuring, verstoord, zeer zandige leem

Ca 30 tot 60 cm: verstoord, ijzervoer

Van 60 tot 90: verstoord

Boring 6:

0 tot 30: verstoord

30 tot 60 cm: verstoord

60 tot 90 cm: verstoord, nu ook boomwortels, mangaan, ijzer, heel zandig. Waarschijnlijk niet natuurlijk: donker en zeer vermengd

90 tot 112 cm: horizont of ca 1 m. Zandig, grijswit tot roestbruin, grijs zand. Wortels en was organisch materiaal

Boring 7:

Vanaf 60 cm: Gelaagdheid in de boor. Afwisseling van grijs-wit met donkerbruin zand. Vochtig

60 to 75: silteus, banjes, op ca 75 cm: boomwortels

Vanaf 78 cm: zandig, geelbruin met wat organisch materiaal (worteltjes)

Op ca 98 cm: overgang naar C-horizont, grijs tot roestbruin zand, iets droger

Boring 8:

Op ca 68 cm: overgang van bruine zandleem naar gelige zandige laag (fijne korrel)

Ca 75 cm: overgang van gelig zand naar grijswit zand

Boring 9:

Ca 32 cm: bruin met overgang naar grijs-bruin

Ca 60 cm: overgang van podzoliseatie naar gelige, zandige laag

Boring 10:

Ca 45 cm: overgang van bruine grond naar grijze laag

Ca 50 cm: klei

Ca 95 cm: zandiger, grijs, boomwortels, altijd uitgelooft

Ca 125 cm: fijn zand, organisch materiaal, boomwortels

Boring 11:

Ca 75 cm: grijs-wit zand met weinig organisch materiaal

Ca 85 cm: klei met boomwortels

115 tot 120 cm: organisch materiaal, zandig grijs

Boring 12:

Pleistoceen zand vermengd in rommellaag

Ca 60 cm: Klei en zand, gemengde laag

Ca 85 cm: zand met lichtere kleur met veel wortels

Ca 1 m: zand (C-horizont), lichtgeel tot geel met ijzervoer, fijn zand

Boring 13:

60 tot 65: grijswit zand met licht gele inclusies, fijn zand met minder roestvlekken (C-horizont)

Boring 14:

Ca 65 cm: overgang van grijsbruin-bruin naar gepodzoliseerd zand met veel wortels

Bijlage 2 Referentieputten

Referentieput 1:

Quasi homogeen bruin, grijs door bioturbatie. Zandig, minimale leemfractie. Minimaal ijzervoer, weinig wortels, (recente) baksteen
Heterogeen, donkerbruin tot donkergrijs. Naar beneden toe overgang naar lichtgrijs. Zware bioturbatie (veel wortels), geen artefacten (podzoliseatie?).
zandig
Zandige moederbodem. Lichtgrijs, ijzervoer, mangaanspikkels. Quasi geen wortels

Referentieput 2:

Homogeen bruin, zandige leem, bioturbatie (wortels en dieren?), mangaanspikkels (weinig), ijzervoer (weinig)
Heterogeen. Hoofdzakelijk grijs met weinig donkergrijs en bruingrijs, lichte gelaagdheid, bioturbatie
Heterogeen, wit tot lichtgrijs tot grijs, geen gelaagdheid, weinig bioturbatie
C-horizont, ijzervoer.

Referentieput 3:

Heterogeen, bruin, lichtgrijs en donkergrijze band aan de onderkant van de laag. Zand. Zware bioturbatie (mol) tot in de volgende lagen. Wortels en
baksteenfragmenten (recent)
Heterogeen. Hoofdzakelijk grijs met weinig donkergrijs en bruingrijs, lichte gelaagdheid, bioturbatie
Heterogeen, wit tot lichtgrijs tot grijs, sterk gelaagd (stilstaand water?), lichte bioturbatie, mollengangen
C-horizont met bioturbatie (donkergrijs tot grijs), fijn zand, minimale gelaagdheid, ijzervoer

Referentieput 4:

Homogeen, bruin zand, licht leemfractie, weinig bioturbatie, baksteenfragmenten in de buurt van bioturbatie

Heterogeen, bruingrijs en donkergrijs zand met een weinig leem. Bioturbatie (mollen, muizen?), wortels

Heterogeen, lichtgrijs tot grijs tot donkergrijs, bioturbatie, weinig wortels, humus fracties (podzol)

Homogeen, grijsgroen, zand/zandleem, weinig bioturbatie, mangaanspikkels (C, watertafel?)

C-horizont, ijzervoer (veel ijzervoer op het vlak, watertafel?)

Heterogeen, zwartgrijs, lichtgrijs, gelaagd, beestengang?

Heterogeen, grijs, zwartgrijs, vermengd, bioturbatie

Referentieput 5:

Homogeen bruin, zandige leem, bioturbatie (wortels en dieren?), mangaanspikkels (weinig), ijzervoer (weinig)

Homogeen, grijzig, zandige klei met kleiconcentraties, bioturbatie (wortels en dieren?), zeer weinig baksteenspikkels, zeer weinig HK, 1 baksteenstuk

Bijlage 3 Vondstenlijst

Antea group NV - Harelbeke "De Mol"

Projectnr.

Verantwo.

Locatie

11-Pope-Sap

Spoor

Categorie

fragmenten

Bakking

Fabricage

Opmerkingen

Datering

5	aardewerk	1	oxiderend	gedraaid	beschildering zichtbaar	
	aardewerk	1	reducerend			
B2	aardewerk	1	reducerend		80cm diepte	Rom?
B4	aardewerk	1	reducerend			
P2	aardewerk	1	reducerend		50cm of dieper	Rom?
P3	aardewerk	1	rood	gedraaid	groene glazuur, noord-frans?	laat- of post-ME
P5	baksteen	1	oxiderend		lijkt deel van tegula te zijn	Rom?
OV1	aardewerk	1	rood		geglazuurd	
OV2	metaal	1			spijker	
OV3	aardewerk	1	rood		geglazuurd	laat- of post-ME
OV4	aardewerk	1	rood		geglazuurd	
OV5	aardewerk	1	rood		geglazuurd	
OV6	aardewerk	3	rood		geglazuurd	
	plastiek	1			blauw plastiek	recent
OV7	baksteen	1	oxiderend		roze baksteen	
	aardewerk	2	reducerend			
OV8	baksteen	1	oxiderend		geel	
	steen	1			ijzerhoudende steen?	
OV9	baksteen	1				
	metaal	1			spijker	
OV10	steengoed	1	grijs			

	aardewerk	10	rood		
	metaal	1			
OV11	aardewerk	2	rood	geglazuurd	
OV12	steengoed	2	grijs		
OV13	aardewerk	2	rood	geglazuurd	
	steengoed	1	wit	geglazuurd	recent
OV14	aardewerk	1	rood	geglazuurd	
OV15	aardewerk	1	rood	geglazuurd	ME
	baksteen	2	oxiderend	roze baksteen	
OV16	baksteen	1			
	aardewerk	3	rood	geglazuurd	
	aardewerk	1	reducerend		
	steengoed	1	wit	wit-blauwe glazuur/beschildering	
OV17	aardewerk	1	reducerend	oxiderende buitenrand, chamotte (grof)	

Antea group NV - Harelbeke "De Mol"

Projectnr.

Verantwo.

Locatie

11-Pope-Sap

Spoor

Categorie

fragmenten

Bakking

Fabricage

Opmerkingen

Datering

5	aardewerk	1	oxiderend	gedraaid	beschildering zichtbaar	
	aardewerk	1	reducerend			
B2	aardewerk	1	reducerend		80cm diepte	Rom?
B4	aardewerk	1	reducerend			
P2	aardewerk	1	reducerend		50cm of dieper	Rom?
P3	aardewerk	1	rood	gedraaid	groene glazuur, noord-frans?	laat- of post-ME
P5	baksteen	1	oxiderend		lijkt deel van tegula te zijn	Rom?
OV1	aardewerk	1	rood		geglazuurd	
OV2	metaal	1			spijker	
OV3	aardewerk	1	rood		geglazuurd	laat- of post-ME
OV4	aardewerk	1	rood		geglazuurd	

OV5	aardewerk	1	rood	geglazuurd	
OV6	aardewerk	3	rood	geglazuurd	
	plastiek	1		blauw plastiek	recent
OV7	baksteen	1	oxiderend	roze baksteen	
	aardewerk	2	reducerend		
OV8	baksteen	1	oxiderend	geel	
	steen	1		ijzerhoudende steen?	
OV9	baksteen	1			
	metaal	1		spijker	
OV10	steengoed	1	grijs		
	aardewerk	10	rood		
	metaal	1			
OV11	aardewerk	2	rood	geglazuurd	
OV12	steengoed	2	grijs		
OV13	aardewerk	2	rood	geglazuurd	
	steengoed	1	wit	geglazuurd	recent
OV14	aardewerk	1	rood	geglazuurd	
OV15	aardewerk	1	rood	geglazuurd	ME
	baksteen	2	oxiderend	roze baksteen	
OV16	baksteen	1			
	aardewerk	3	rood	geglazuurd	
	aardewerk	1	reducerend		
	steengoed	1	wit	wit-blauwe glazuur/beschildering	
OV17	aardewerk	1	reducerend	oxiderende buitenrand, chamotte (grof)	

Bijlage 4 Sporenlijst

Antea group NV - Harelbeke "De Mol"

Projectnr. 221670

Verantwo. Bernard Van Couwenberghe

Locatie HAST - 2011

Spoor	Vulling	Aard	Textuur	Beschrijving	Vorm	Opmerkingen	Datering
1	heterogeen	paalgat	zeer zandige leem	bruingrijs oranje vlekken, oxidatie bioturbatie (gangen)	ovaal	geen archeovondsten duidelijke aflijning	
2	homogeen	paalgat	zeer zandige leem	bruingrijs bioturbatie (wortels)	rond		
3	heterogeen	vergraving (?)	zeer zandige leem	bruingrijs tot grijs lichtgrijze vlekken bioturbatie (wortels)	langwerpig		
4	homogeen	paalgat (?)	kleiig	grijs	rond		
5	heterogeen	kuil/paalgat (?)	zeer zandige leem wat kleifragmenten	lichtgrijs en grijs			
6	homogeen	paalgat	zandige leem	bruingrijs	rond	snijdt een greppel die tractorsporen snijdt	zeer recent
7	homogeen	paalgat	zandige leem	houtschool en/of antracietfragmenten bruingrijs houtschool en/of antracietfragmenten baksteenfragmentjes	rond		zeer recent (cf. spoor 6)
8	licht heterogeen	paalgat	zandige leem	bruin en bruingrijs	rond		zeer recent (cf. spoor 6)

9	homogeen	paalgat	zandige leem	houtskool en/of antracietfragmenten bruingrijs	rond	zeer recent (cf. spoor 6)
10	homogeen	paalgat	zandige leem	houtskool en/of antracietfragmenten bruingrijs	rond	zeer recent (cf. spoor 6)
11	homogeen	paalgat	zandige leem	houtskool en/of antracietfragmenten baksteenfragmentjes grijswitte vlekjes bioturbatie (wortels) bruingrijs	rond	zeer recent (cf. spoor 6)
				houtskool en/of antracietfragmenten oxidatievlekjes		

Antea group NV - Harelbeke "De Mol"

Projectnr. 221670

Verantwo. Bernard Van Couwenberghe

Locatie HAST - 2011

Spoor	Vulling	Aard	Textuur	Beschrijving	Vorm	Opmerkingen	Datering
1	heterogeen	paalgat	zeer zandige leem	bruingrijs oranje vlekken, oxidatie bioturbatie (gangen)	ovaal	geen archeovondsten duidelijke aflijning	
2	homogeen	paalgat	zeer zandige leem	bruingrijs bioturbatie (wortels)	rond		
3	heterogeen	vergraving (?)	zeer zandige leem	bruingrijs tot grijs lichtgrijze vlekken bioturbatie (wortels)	langwerpig		
4	homogeen	paalgat (?)	kleiig	grijs	rond		
5	heterogeen	kuil/paalgat (?)	zeer zandige leem wat	lichtgrijs en grijs			

			kleifragmenten				
6	homogeen	paalgat	zandige leem	bruingrijs	rond	snijdt een greppel die tractorensporen snijdt	zeer recent
7	homogeen	paalgat	zandige leem	houtskool en/of antracietfragmenten bruingrijs houtskool en/of antracietfragmenten baksteenfragmentjes	rond		zeer recent (cf. spoor 6)
8	licht heterogeen	paalgat	zandige leem	bruin en bruingrijs houtskool en/of antracietfragmenten	rond		zeer recent (cf. spoor 6)
9	homogeen	paalgat	zandige leem	bruingrijs houtskool en/of antracietfragmenten	rond		zeer recent (cf. spoor 6)
10	homogeen	paalgat	zandige leem	bruingrijs houtskool en/of antracietfragmenten baksteenfragmentjes grijswitte vlekjes bioturbatie (wortels)	rond		zeer recent (cf. spoor 6)
11	homogeen	paalgat	zandige leem	bruingrijs houtskool en/of antracietfragmenten oxidatievlekjes	rond		zeer recent (cf. spoor 6)

